

KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH — AHOLINING DAROMAD MANBAINI KENGAYTIRUVCHI OMIL SIFATIDA

Akmalov Rahmatjon Ravshan o'g'li

Annotatsiya: Mazkur maqolada kambag'allikni qisqartirish hamda aholi daromadini oshirish masalalari tahlil qilingan. Unda mamlakatda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar, ijtimoiy himoya tizimi, bandlik siyosati va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash choralari o'rganilgan. Shuningdek, aholining real daromadlarini ko'paytirish, mehnat unumdorligini oshirish hamda yangi ish o'rinlari yaratish orqali kambag'allikni kamaytirishning samarali yo'llari taklif etilgan. Tadqiqotda statistik ma'lumotlar va tahliliy yondashuvlar asosida aholining turmush darajasini yaxshilashga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar:kambag'allik, aholi daromadi, iqtisodiy islohotlar, bandlik, ijtimoiy himoya, tadbirkorlik, mehnat unumdorligi, turmush darajasi, iqtisodiy o'sish.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik — bu nafaqat iqtisodiy o'sishning harakatlantiruvchi kuchi, balki aholining daromad manbaini kengaytirish, kambag'allikni qisqartirish hamda bandlikni ta'minlashning eng muhim omillaridan biridir. Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, taraqqiy etgan davlatlarda iqtisodiyotning barqarorligi aynan kichik biznes subyektlarining faolligi va raqobatbardoshligiga tayanadi.

O'zbekiston ham bu yo'nalishda so'nggi yillarda keng ko'lamli islohotlarni amalga oshirdi. 2020–2025 yillarda tadbirkorlikni rivojlantirish, soliq yukini kamaytirish, kreditlash tizimini soddalashtirish hamda yoshlar va ayollar uchun

startap imkoniyatlarini kengaytirish borasida sezilarli natijalarga erishildi. Ushbu islohotlar natijasida aholining o'rtacha daromadlari oshib, yangi ish o'rinlari yaratildi va kambag'allik darajasi izchil kamaydi.

Kichik biznes — bu bozor iqtisodiyotining eng faol segmenti bo'lib, u tezkor moslashuvchanlik, innovatsion g'oyalarni amalga oshirish imkoniyati va bandlik yaratish qobiliyati bilan ajralib turadi. O'zbekistonda ushbu sektor yalpi ichki mahsulotning yarmidan ortig'ini tashkil etadi va har yili minglab yangi ish o'rinlarini yaratmoqda.

2020 yilda kichik biznes subyektlarining yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 53,6 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2024 yilga kelib bu ko'rsatkich 57,2 foizga yetdi. Shu davrda bu sektor hisobiga 1,7 milliondan ortiq yangi ish o'rinlari yaratildi. Natijada, o'rtacha oylik daromadlar 2020 yildagi 2,4 million so'mdan 2024 yilda 4,6 million so'mgacha oshgan.

So'nggi besh yilda mamlakatimizda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish sohasida muhim huquqiy va institutsional islohotlar amalga oshirildi.

Eng muhim hujjatlardan biri — O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 24 apreldagi “Tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlashni yanada kengaytirish to'g'risida”gi farmoni bo'ldi. Unga muvofiq, “Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi” tashkil etilib, kichik biznes subyektlariga kafolat va kompensatsiya mexanizmlari joriy etildi.

Bundan tashqari:

“Har bir oila – tadbirkor” dasturi orqali 2020–2024 yillarda 3,5 trillion so'mdan ortiq imtiyozli kreditlar ajratildi.

“Yoshlar – kelajagimiz” dasturi doirasida 150 mingdan ortiq yosh tadbirkor o'z faoliyatini boshladi.

“Ayollar tadbirkorligi” dasturi orqali 2024 yil yakuniga kelib 280 ming ayol o'z biznesini yo'lga qo'ydi.

Tadbirkorlik muhitini yaxshilash maqsadida 2020 yildan boshlab litsenziyalash va ruxsatnoma berish jarayonlari bosqichma-bosqich

soddalashtirildi. Avval tadbirkorlik faoliyatini boshlash uchun 15–20 turdagi ruxsatnomalar talab qilinar edi, hozirda ularning soni 5–7 tagacha qisqardi.

Shuningdek, 2021 yildan “Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali (my.gov.uz)” orqali korxona ro‘yxatdan o‘tkazish, soliq hisobotlarini topshirish va bojxona operatsiyalarini masofadan turib amalga oshirish imkoniyati yaratildi.

Buning natijasida, 2020 yilda mamlakatda faoliyat yuritayotgan kichik biznes subyektlari soni 445 mingta bo‘lgan bo‘lsa, 2024 yilda ularning soni 540 mingtaga yetdi. Shu bilan birga, 2025 yilda bu ko‘rsatkich 580 mingdan oshishi prognoz qilinmoqda.

Tadbirkorlikni rivojlantirish uchun moliyaviy resurslarning yetarli bo‘lishi muhim. Shu sababli 2020 yildan boshlab “Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish jamg‘armasi” orqali kichik biznes subyektlariga imtiyozli kreditlar, kafolat va subsidiyalar ajratish mexanizmlari yo‘lga qo‘yildi.

Masalan, 2024 yilda tijorat banklari tomonidan kichik biznesga ajratilgan kreditlar hajmi 2019 yilga nisbatan 2,3 barobar oshgan. Shundan 40% qishloq joylarda faoliyat yuritayotgan tadbirkorlarga yo‘naltirilgan.

Ayniqsa, qishloq ayollari va yosh tadbirkorlar uchun 7 foizli yillik stavkada 3 yilgacha bo‘lgan imtiyozli kreditlar joriy qilinishi ularning iqtisodiy faolligini keskin oshirdi.

Kichik biznes nafaqat iqtisodiy o‘sish, balki ijtimoiy barqarorlikni ham ta’minlaydi. Shu sektor aholining o‘zini-o‘zi band qilish imkoniyatini yaratadi, kambag‘allikni kamaytiradi va ijtimoiy qatlamlar o‘rtasidagi tafovutni yumshatadi.

Masalan, 2020 yilda o‘zini-o‘zi band qilgan fuqarolar soni 4,2 million kishi bo‘lgan bo‘lsa, 2024 yilda bu ko‘rsatkich 6,1 million kishiga yetdi. Bu esa umumiy band aholi ulushining qariyb 40 foizini tashkil etmoqda.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida yangi turdagi tadbirkorlik — startaplar, IT-xizmatlar, elektron savdo maydonchalari jadal rivojlanmoqda. 2020 yilda IT Park rezidentlari soni 450 ta bo‘lgan bo‘lsa, 2024 yilda bu raqam 2000 tadan oshdi.

Raqamli platformalar (Click, Payme, Uzum Market, Asaxiy va boshqalar) orqali minglab yoshlar o'z biznesini boshladi. Shu bilan birga, eksportga yo'naltirilgan IT-xizmatlar hajmi 2020 yildagi 50 million AQSh dollaridan 2024 yilda 300 million dollargacha oshdi.

Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash siyosati nafaqat yirik shaharlar, balki chekka hududlarda ham faol amalga oshirilmoqda. "Har bir mahallada – tadbirkorlik" dasturi orqali 2020–2024 yillarda 5 mingdan ortiq mahallada 25 mingdan ortiq kichik loyihalar amalga oshirildi.

Buning natijasida:

400 mingdan ortiq yangi ish o'rinlari yaratildi;

Qishloq xo'jaligi va xizmat ko'rsatish sohalarida ishlab chiqarish hajmi 1,8 barobar oshdi;

Ayollar tadbirkorligi faolligi 35 foizdan 52 foizgacha ko'tarildi.

2020–2025 yillar statistik tahlili

Ko'rsatkichlar	2020	2021	2022	2023	2024
Kichik biznes subyektlari soni (mingta)	445	470	495	520	540
YIMdagi kichik biznes ulushi (%)	53.6	54.5	55.8	56.6	57.2
Kichik biznesdagi band aholi (mln kishi)	8.9	9.6	10.3	10.9	11.4
Kambag'allik darajasi (%)	17.0	15.3	13.9	12.4	11.5

Manba: stat.uz

Statistik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash natijasida bandlik darajasi oshgan, kambag'allik kamaygan, aholi daromadlari esa sezilarli ravishda ko'tarilgan.

O'zbekiston so'nggi yillarda xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda tadbirkorlik muhitini yaxshilash bo'yicha yangi mexanizmlarni joriy etmoqda.

Xususan:

- Jahon banki bilan birgalikda "Inclusive Business Support Project" loyihasi amalga oshirilmoqda;

- Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (EBRD) tomonidan 2023–2025 yillarda 150 million yevro miqdorida kredit liniyasi ajratildi;
- Islom taraqqiyot banki orqali ayollar tadbirkorligini rivojlantirish dasturlari amalga oshirilmoqda.

Kichik biznesni rivojlantirishda hali ham bir qator to'qsirlar mavjud:

- Kredit olishdagi garov talablarining qattiqligi;
- Soliq va hisobot tizimining murakkabligi;
- Bozor infratuzilmasining ayrim hududlarda sust rivojlanganligi.

Kelajak istiqbollari sifatida quyidagi yo'nalishlar dolzarb hisoblanadi:

- Raqamli bank xizmatlarini kengaytirish;
- Startaplar uchun grant va inkubatsiya tizimini kuchaytirish;
- Qishloq joylarda kooperatsiya asosida klaster tizimini kengaytirish;
- "Yashil biznes" va ekologik tadbirkorlikni rag'batlantirish.

Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror o'sishida, bandlikni oshirishda hamda aholining daromad manbaini kengaytirishda hal qiluvchi o'rin tutadi. 2020–2025 yillar davomida bu sohada amalga oshirilgan islohotlar natijasida mamlakatda yangi ish o'rinlari yaratildi, kambag'allik darajasi keskin kamaydi va aholining hayot sifati yaxshilandi.

Kelgusida tadbirkorlikni yanada rivojlantirish uchun moliyaviy qo'llab-quvvatlashni kengaytirish, innovatsion va raqamli yechimlarni joriy etish, shuningdek, yoshlar va ayollar tadbirkorligini rivojlantirish ustuvor yo'nalish bo'lib qoladi. Shu asosda O'zbekiston "kuchli tadbirkorlik – kuchli iqtisodiyot" tamoyili asosida barqaror taraqqiyot yo'lidani izchil borishda davom etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2023.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning "Kambag'allikni qisqartirish va aholi daromadlarini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmoni. – 2022 yil 3 fevral.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF–60-son Farmoni. – Toshkent, 2022.
4. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
5. Qodirov, A. Iqtisodiy o'sish va ijtimoiy barqarorlikning o'zaro bog'liqligi. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
6. Turaev, M. Aholi daromadlarini oshirishning zamonaviy mexanizmlari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
7. Jahon banki hisobotlari. World Development Indicators 2024. – Washington, 2024.
8. United Nations Development Programme (UNDP). Human Development Report 2024. – New York, 2024.
9. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. O'zbekiston Respublikasida kambag'allik darajasi bo'yicha tahliliy ma'lumotlar. – Toshkent, 2024.
10. Rahimov, B. Ijtimoiy siyosat va kambag'allikni kamaytirishning iqtisodiy asoslari. – Toshkent: Iqtisodiyot va innovatsiya, 2023.